

ooled

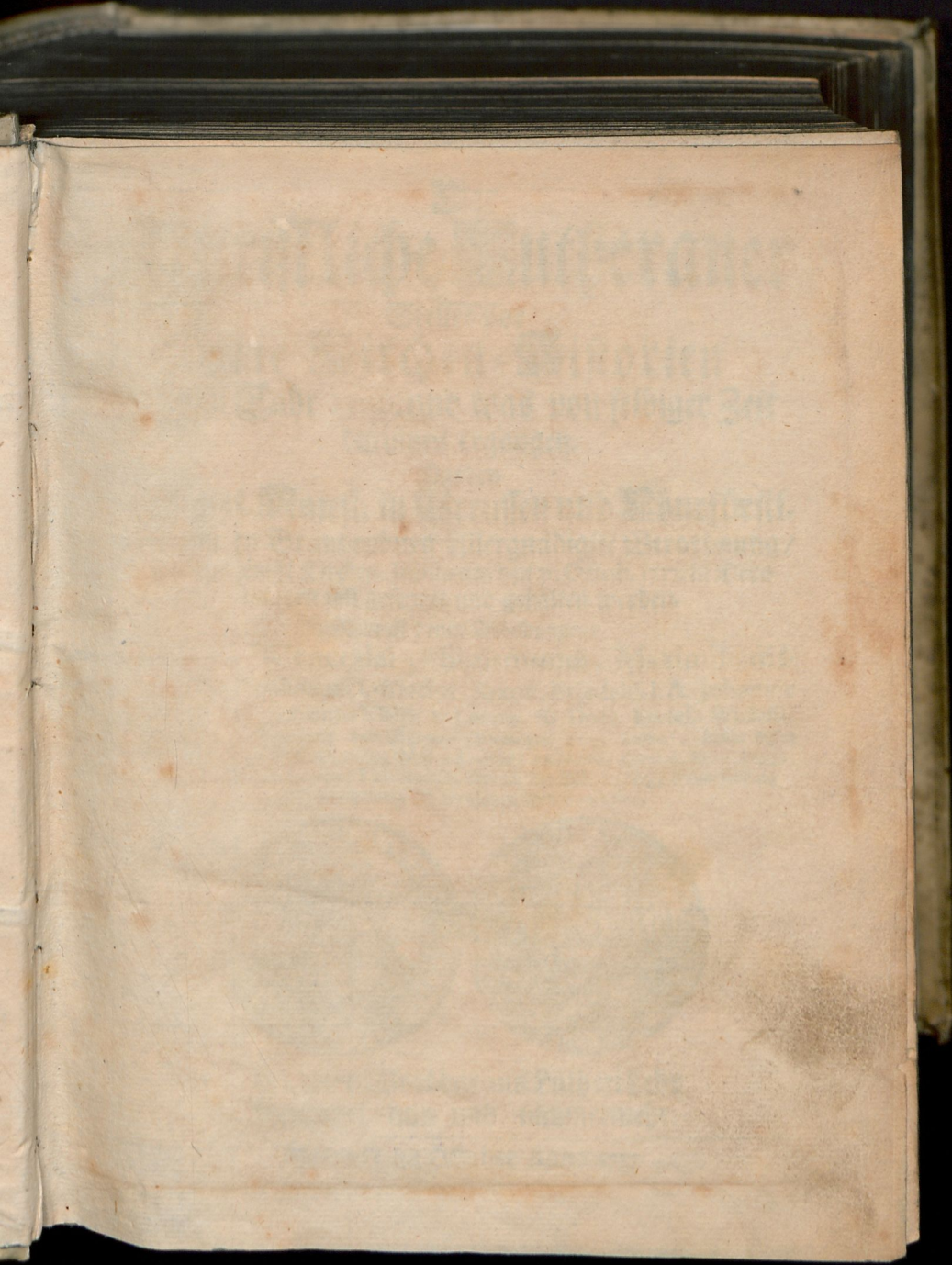
17

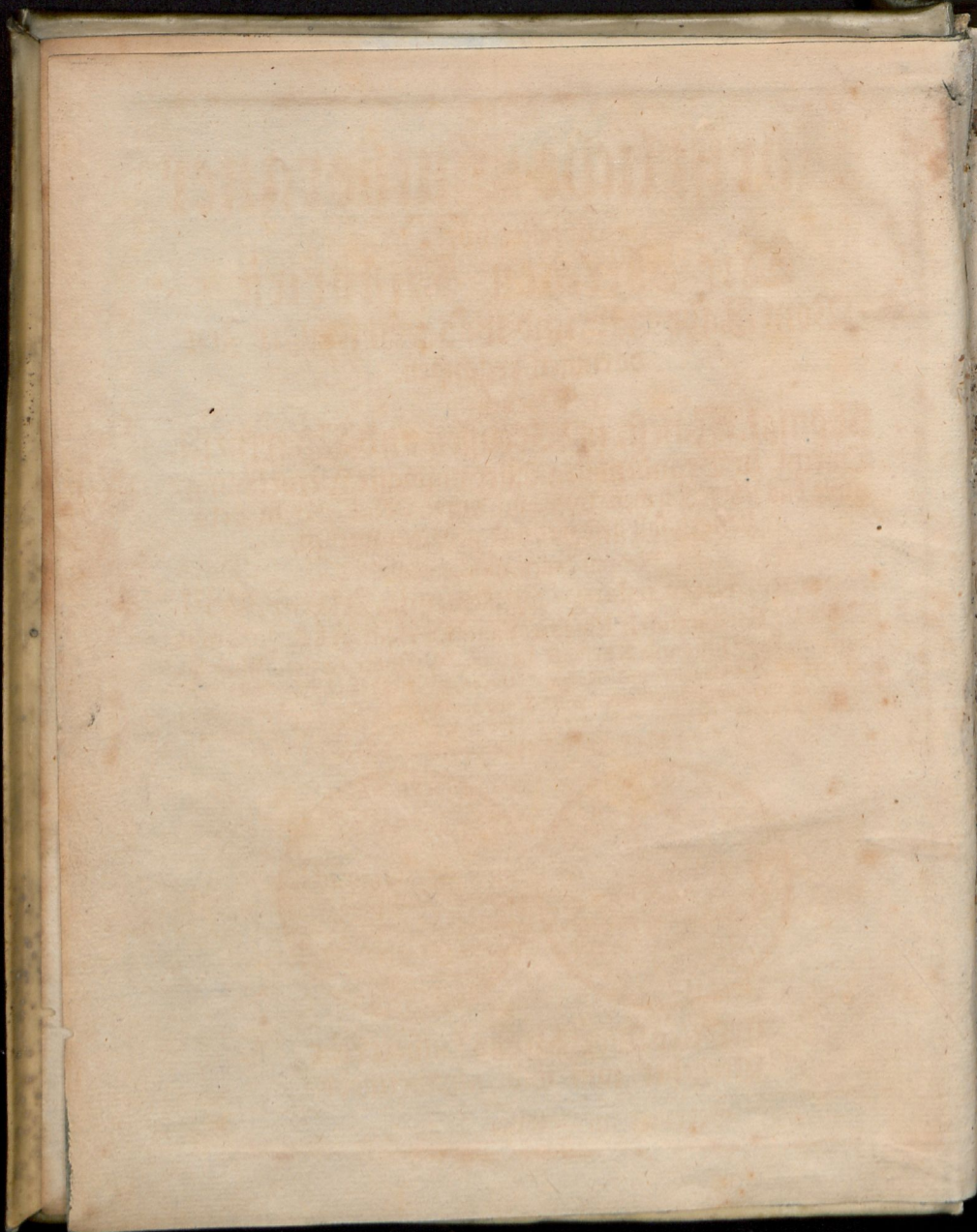
Sammelband

Ed

242

7 9
Q. B. V. D.
DE

PERVIGILIO
PASCHATOS
ANASTASIMOU,

Von der

Oster-Nacht,

INCLYTO PHILOSOPHORUM SENATU
SUFFRAGANTE,
PRÆSIDE

M. MICHAEL Ehrenfried Krausen,
NEOST. MISN.

IN IP SO SABBATO MAGNO
PUBLICÈ DISPUTABIT

TOAIAS STARCKE, LAUREA-LUS.
PHIL. ATQUE THEOL. STUDIO S.

RECUSA LIPSIAE,
LITERIS JOHANNIS GOTTLIEBII BAUCHII.

PER VIGILIO
PASCHATO
ANASTASIMO

M. MICHAEL CHRISTOPH MANN
IN IPSO SABBATO MAGNO

TOBIAS STAECKE
THEATRO THEOLOGICO

RECTOR

Ulm noctis Paschalis solennia ex sacre histo-
ria monumentis tradere aggredior, paucis,
quid verba, quibus presentem circumscripti
tractationem, sibi velint, attingendum est,
non quod mori recepto obsequi preclarum
existimen, sed quod ipsa argumenti ratio
distinctiorem vocum indaginem omnino
precipiat. PERVIGILII itaque nomen ad nocturna potissimum
sacra trahitur, quibus operari gentes coeca religione consueverant.
Sic *Veneris pervigilium* haud incelebre est, quod ab auctore dubio
in literas relatum *Lipsius* recensuit, 1) & collectis opusculis, quæ
Baudii amores inscripsit, *Scriverius* 2) inseruit; ut de *Cereris per-
vigilio* ex *Meurso* 3) & de nocturnis Solis sacris ex *Philostrato*
4) de *Sabazis* ex *Oppiano* 5) & de *Minerva ante lucanis sacrifici-
cis* ex *Themistio* 6) hic nihil commemorem. Quando vero ad
rem Christianorum sacram hoc traducitur vocabulum, haud secus
ac cognatum *Vigiliae* nomen ad laxiorem significatum deflectitur,
præter nocturnum cultum antegressum una diem connotans, pro-
ut *Macrus* 7) atque *Du Fresne* 8) observarunt. *Paschatos* vocem
quod attinet, circa eam stupenda *Bocharti* 9) *Drusii*, 10) *Dieteri-
ci*, 11) *Goodrini* 12) atque *Reitzii* 13) industria adeo rem o-
mnem exhaustit, ut in messe tam sollicita ne spicilegio quidem
locus relictus videatur. Illud tamen hic maxime attendi mere-
tur, duplicis *Paschatos* celebrationem jam olim Christianis fuisse
solennem; alterum erat *συνάσιμον*, cujus sub auspiciis Christus
in crucem actus est; alterum vocant *ἀναστάσιμον*, quod Servatoris
ad vivos redeuntis memoriam pie recolit, 14) Quemadmodum
vero plerisque diurnis feriis noctis partem non exiguam primo-
rum Christianorum ardentissima pietas jungebat; ita quoque per
magnam hebdomada, quæ *συνάσιμον Paschati* sacra erat, quoti-
dianæ sunt actæ vigiliae, ipsæ quoque *Paschales* Passim nuncupatæ

De his Epiphanii imprimis illustria sunt hæc loca: Ἐν τε ταῖς ἡμέραις τῆ πάσχα, ὅτε παρ ἡμῶν χαρμενίαι, ἀγνεῖαι, νακοπάθειαι, ξηροφαγία, εὐχὰι ἀγρυπταί. In diebus, inquit, Paschatos apud nos humi cubare solent, castitatem servant, siccis vescuntur, precantur atque VIGILANT. 15) Et alibi: Τὰς ἕξ ἡμέρας τῆ πάσχα ἐν ξηροφαγία διασελᾶσι πάντες οἱ λαοί, ἀγρυπτίας δὲ διασελᾶσι τὰς ἕξ. 16) Per sex dies Paschatos omnes populi in siccorum esu perseverant, & per sex dies VIGILIAS agunt. Sed hæ cum aliis per vigiliis communes rationes & ritus habuisse videntur; mea vero opera in solenni illa atque singulari per noctatione describenda occupabitur, quam ante Pascha Christi Resurrectioni devotum, ob causas, ut credebant, pregnantes antiquissima celebrarunt Secula.

1) lib. I. cap. 5. Eleet. 2) prodiu Lugd. Batav. 1638. 3) in singulari libro de Eleusiniis pasim 4) lib. III. cap. X. 5) in Halicut. lib. I. vers. 25. 6) Orat. XIII. Et scriptum Minervæ pervigilium in literis MS. Conr. Rittershusii ad Putschium ut incertum laudatur vid. Fabric. Biblioth. lat. in Indice 7) in Hiero-lexico sub V. vigilia. 8) In glossario Latinit. fol. 1330. 9) Part. I. Hieroz. lib. 2. c. 50. p. 555. 10) in Comment. priori ad Voc. N. T. sub voce Pascha 11) Antiquit. Biblic. ad Exod. 23. 14. 15. 16. 12) Moses & Aaron lib. III. c. 4. 13) in not. ad eund. loc. 14) vid. Vossium in Gloss. seu de Vitiis Sermonis c. VI. p. 28. 15) lib. III. Tom. I. heres. 75. fol. 808. 16) lib. III. Tom. II. contr. hereses fol. 262.

§. II. Quamvis autem priscis Christianis haud insolens fuerit, dum fervente persecutionum æstu ipsis luminis radiis velut aqua & igne interdicebantur, ad nocturnos convenire secessus, qui deinceps ferme omnes, exsplendescente majori temporum Serenitate, in quandam abierunt magnificentiam; inter omnes tamen potissimum hæc annua pervigilatio caput extulit, quam nihil ardentius nihilque splendidius unquam celebratum fuit. Cujus rei probatione defunctus videbor, si vel sola nomina, quibus mirum in modum passim extollitur, breviter adduxero. Sic Eusebius eam τῆν μεγάλην τῆ πάσχα διανυκτερεύσιν, 1) & τῆς μεγάλης ἑορτῆς παννυχίδας 2) nuncupat. Nec est, cur quis existimet, parum dignitatis atque excellentiæ ex tali elogio huic solemnitati acce-

accedere, eo quod omnes magnæ hebdomadis feriæ atque vigiliæ recentioribus Græcis magna dicuntur, prout Allatii 3) atque Thoma Schmedii 4) testimonia confirmant; morem enim hunc loquendi posterior ætas titulorum prodigæ invexit, quæ ab antiqua verborum simplicitate immane quantum recessit. Idem Episcopus Casariensis eam τὴν ἱερὰν καὶ μουσικὴν, vocat. 5) Gregorio Nazianzeno 6) λαμπρὰν νόξ λύσσαλὸ σικετὸ τῆς ἀμαρτίας, alterique Gregorio 7) Nyssæ in Cappadociæ confinio sacrorum præfuli, ἡ κυριακὴ nominatur, eadem procul dubio ratione, ob quam dies resurrectioni Servatoris sacer ἡ κυριακὴ dici consuevit. Porro Zeno Veronens. 8) atque Gaudentius 9) splendidissimam, Ennodius 10) atque Rupertus 11) Abbas Tuitiensis suspiciendam atque sacratissimam eam deprædicant. Et quis tandem omnium encomiorum seriem pertexeret, quibus passim supra communem feriarum sortem longe evehitur?

1) lib. VI. *Histor. Ecclesiast.* c. 9. 2) de eotamen *Heinrici Valesii in Eusebium notas vid. p. 35. b.* 3) de *Domino, & Hebdomad. Græcor. p. 1446.* 4) in *Epist. de Ecclesiâ Græcâ moderno statu p. 31.* 5) lib. IV. de *Vita Const. M. c. XXII. 6) Orat. XIX. p. 304.* 7) *Orat. II. resurrex. Christi Tom. III. p. 400.* 8) in *serm. I ad Neophytos Tom. II. Bibl. PP. Paris. fol. 1196.* 9) *tractatu in Pascha V. Bibl. Paris. Tom. II. fol. 244.* 10) in *Opusculis p. 455. & p. 459. edit. Sirmondii.* 11) lib. VI. de *sacris officiis cap. XI.*

§. III. Genuinas autem hujus solennitatis origines dum investigo, illas adeo incertas & obscuras esse, observo, ut, quicquid testimoniorum ex tertii quartique sæculi scriptoribus afferatur magis tamen, rem jam consuetudine confirmatam, quam tum demum inchoatam fuisse, inde evincatur. Ad summam quidem verisimilitudinem accedit, noctem Redemptoris Triumpho anniversariam primis statim sæculis in singulari pretio esse habitam, & cum dura lege, quam ipsis necessitas scribebat, antelucanis sacris operari compellerentur Christiani, quis non conjiceret, vel hac imprimis nocte illos frequentes confluisse, noctisque caliginem incensarum Lampadum splendore superasse? Ne vero in re histo-

rica solis conjecturis indulgere videar, veterum scriptorum imunitate satagam auctoritate, solennia hac seculo minimum secundo orta ad subsequencia tempora constanti usu fuisse transmissa. Omnium vero testimoniorum, quae reperire licuit, antiquissimum est illud, quod ex Narcissi Constantinop. Antistitis miraculo petitur & ab Eusebio his verbis narratur: Forte *IN MAGNA PASCHATOS VIGILIA* (κατὰ τὴν μεγάλην τῆ πάσχα διανοκτερεύον) oleum Ministris deerat. Qua de causa cum universus populus gravissimo maerore esset percussus, Narcissum ferunt mandasse iis, quibus cura erat lucernas accendere, ut aquam ex propinquo haustam puteo ad se deferrent. Quod ubi dicto citius impletum est oratione super aquam facta jusfisse dicitur, sincera in Christum fide, ut eam lucernis infunderent; quo itidem peracto, ajunt, aquam contra morem nature suae mirabili quadam atque divina virtute in olei pinguedinem esse conversam, ex eoque oleo apud plurimos fratres exiguum quoddam specimen ad memoriam tanti miraculi divinis ad nostra usque tempora servatum fuisse. 1) Daniel Papebrochius 2) Vir doctissimus in singulari eoque erudito tractatu, quo Patriarchas Constantin. ordine chronologio disposuit, quemque neglecta Georgii Synelli manca recensione, hic sequendum judico mortem hujus Narcissi Patriarchae trigesimali ad annum CCXIV. retulit; ut adeo, circa secundo tertiove seculi confinia floruisse videatur. Quocumque vero loco apud sagaciores ipsa hujus miraculi fides habeatur; sub fabulis tamen haud raro veri latent semina, neque ab Eusebio sine falli nota dimissum fuisset, si magnam hanc vigiliam recentioris aevi foetum existimasset. Sed ad alia tertii seculi documenta accedamus. Celebris est Tertulliani locus, quo uxori ad secundas nuptias cum marito infideli transire hunc in modum dissuadet: *Quis (Gentilium) inquit, sinat conjugem suam visitandorum fratrum gratia vicatim & quidem pauperiora quaeque tuguria circumire? Quis nocturnis convocationibus, si ita oportuerit, a latere suo eximi libenter feret? quis denique solemnibus Pasche ab noctantem securus sustinebit?* 3) Cui comitem ire jubeo similem Cypriani locum. *Omnnes fere inter Pascha*
pri-

prima solennia apud se cum fratribus demorantur. 4) Equidem in prioris Loci expositione non ad unum collimant eruditorum suffragia. *Johannes Facs*, 5) *Stadensium olim nunc Bremensium antistes*, cum de intermissa conjugum consuetudine accipit; Sed ægre facit verborum simplicitati, sibi que ipsi non constat, dum inferius paulo eundem locum ad nocturnos Paschatos exatus trahit. Doctissimus Aurelianensium Praesul *Gabriel Allaspinus* & in observationibus suis, 6) & in annotationibus ad h. l. 7) *de omnibus hebdomadis magne vigilis* interpretatur, quas quandoque Paschales dici, supra annotatum fuit. Sed nec desunt Eruditi, qui cum *Beato Rhenano*, 8) *Jacobo Pammelio* 9) & *Gerbardo Jobanne Vosso* 10) nostrorum pervigilium hic innui, autumant, quorum veriori judicio nec illudens subscribo. Apud Græcos enim, fateor, ea invaluit consuetudo, ut hebdoma ab extremo die, qui ipsis semper est dominicus, nomen fortiat, docente *Henrico Valesio* 11) *Allatio* 12) atque *Beveregio* 13) Latinis tamen iste dicendi modus non perinde frequentatur, ipsisque vocabulo Paschæ illimitate posito ἀναστάσιμον magis quam σαυρώσιμον innuitur. Celebraverant igitur hactenus Christiani festam hanc noctem in suis cœtibus sine omni pompa; Ast reddita Ecclesiæ tranquillitate, ea luce fuit irradiata, ut superiori tempore auroram præluxisse duntaxat, nunc plenam diem successisse dixeris. *Constantinus Magnus* post congregatum Concilium Nicænum & vicennalia illa, quæ A. Christi CCCXXV. celebrata sunt, in suo Palatio, in quo Ἐκκλησίας Θεῆς Ἱερόσιον quendam velut Ecclesiam Dei constituerat, noctem hanc non tantum devote transigebat & Θεῆς ἱεροφαντίας ἐλαλέητο, pontificis atque hierophantæ munere functus; sed & in publicum dimanabat egregia pietatis & magnificentiæ regiæ significatio. Sic enim porro *Eusebius*: Τὴν δὲ ἱερὰν διανοκτῆρῶσιν, μετέβαλλεν, εἰς ἡμερικὰ Φῶτα κρηθὲ κίονας ὑψηλοτάτους καὶ ὅλης τῆς πόλεως ἐξαπτόντων, τῶν ἐπὶ τῷ τεταγμένων. λαμπράδες δὲ ἦσαν πόρος πάντα φωτίζουσαι τόπον ὡς λαμπρᾶς ἡμέρας τηλαυγετέραν τὴν.

πυρσὴν διαυκτέρευον ἀποτελείσθαι. Scilicet jufferat Luminibus,
 quæ magnis in civitatibus jam olim noctu accendi solebant, jungi
 plures cereos, qui columnis per urbis compita dispositis magno
 numero affigebantur, eum ferme in modum, quo hodie ignes per
 artem pyrobolicam artificiose confici solent. Cereis lampades
 accesserunt, ex quarum multiplicatione effectum est, ut noctis hu-
 jus tenebræ in diurnum splendorem conversa fuerint. 14) Imo i-
 dem Auctor, qui Constantinum a pietate præcipue commendand-
 um sibi sumserat, alibi repetit; Ἡδὴ δ' ἡ μεγάλη τῆ πάσχα ἑορτὴ
 παρῶν ἐν ἡ ὁ βασιλεὺς τῶ θεῶ τὰς εὐχὰς ἀποδίδου συνδιευκλίρευσε
 τοῖς ἄλλοις, Aderat jam, inquit, magna Paschalis festi solemnitas, in
 qua Imperator vota Deo persolvens una cum cæteris per noctavit 15)
 Hujus Exempli tanta ubique fuit efficacia, ut haut impari pompa
 aliis quoque in locis lucidissimo die lucidior hæc nox reddere-
 tur, gloriantæ ea re publice Gregorio Mazianzeno: τὸ ἄγιον πα-
 σχα καὶ περιβόηον ἡ βασιλίσσα τῶν ἡμερῶν ἡμέρα καὶ ἡ λαμπρὰ
 νύξ λύουσα τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἡ ἡμεῖς ἐπὶ πλῆσιον Φασι
 τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἀντῶν ἑορτάζομεν. Sanctum & celebre Pascha,
 dies dierum regina & splendida illa nox peccati tenebras solvens, in
 qua nos cum magna luminis copia salutis nostræ festum celebramus.
 16) Hinc Epiphanius, ut sæculi sui solennem morem describit:
 Ἐν τοῖς τόποις τὴν μετὰ τὴν πέμπτην ἀγρυπνῶσιν ἐμφόσκουσιν εἰς τὸ
 προσάββατον καὶ τὴν κυριακὴν μέρας. Quibusdam in locis ea solum
 nocte, quæ quintam feriam sequitur & in sextam desinit, atque in ea
 quæ dominicam antecedit, pervigilant. 17) Hæc puto, Græca Ec-
 clesie consuetudini declarandæ sufficient: Sed nec minori religi-
 one in Latina passim observabatur. Hieronymi ætate summa di-
 gnationis inter Latinos fuit hæc vigilia, uti vel ex libris, quæ ipsi
 cum Vigilantio agitata fuerunt, satis perspicere potest. Erat hic
 gente Gallus, & Barcinonensis Ecclesie, quæ in Hispania est, Pres-
 byter, qui sui quasi nominis hostis omnes vigiliæ, imprimis eas,
 quæ ad Martyrum sepulchra agebantur, proscriptas cupiebat, ex-
 ceptis illis solis, in quibus jam mea occupatur oratio. Contra
 hunc

hunc acerbius insurgit Stridonensis Doctor, inter alia sic ratiocinatus: Quod si eas (de pernoctationibus in Martyrum basilicis loquitur) existimas respuestas, ne saepe videamur pascha celebrare & non solemnes post annum exercere vigiliis E. & die dominico non sunt Christo offerenda sacrificia, ne resurrectionis Christi crebro Pascha celebremus. 18) Huc quoque integer *Prudentii* hymnus pertinet, qui ad incensum lucernæ inscribitur, ubi inter alia amoenissimus ille canit:

*Nos festis trahimus per pia gaudia
Noctem conciliis, vataque prospera
Certatim vigili congerimus prece
Exstructoque agimus liba sacrario 19)*

Neque plane hic prætereundi sunt versus illi *Rhopalici*, qui nomine *Ausonii Burdegallensis* circumferuntur. Quamvis enim a *Vossio* 20) atque *FABRICIO* 21) haud immerito *videas* postulentur, prout illos etiam in elegantissima *Tollii* editione frustra quæras, non hic tamen, cum a *Jacobo Sirmondo* 22) *Paullino Burdegallensi* vindicentur, nullo plane loco sunt habendi. Ita vero habent:

*Ad temet properant vigilatu convenientes
Nox lucem revechet funalibus antevendendam,
Nox lumen pariens credentibus indubitatum. 23)*

Poetæ alium *Poetam VII. Seculi* haud inconcinnum *Drepanium Florentium* adjungimus, qui noctis solennia ita depingit:

*- - - jam cætera turba colentium
Nigrantes tenuat vario splendore tenebras
Libertat stuppas, fervet discordia concors,
Et dum Sacra pio peraguntur mystica ritu,
Æmula fideiis vigilant funalia flammis. 24)*

Plura loca ex *Ennodio*, *Radulpho Ardente* atque *Euthymio* huc transcribere non vacat; hoc saltem addo: in Græca Ecclesia nec hodie hujus pervigilii celebrationem exolevisse, uti ex *Allatii* verbis concluditur: Tota illa nocte, inquit, insomnes agunt, idque proficis etiam temporibus observatum habeo, ex *Theodoro Petreorum*

Episcopo in Vita S. Theodosii Archimandrita. Μετὰ γὰρ τὴν πέν-
 θυχον ὀρθρινίαν, ἐν ἧτ' ἰησοῦς τὴν ἀνάστασιν ἀπαγγέλλωντες καὶ πάσης
 νυκτὸς λειτουργῶντες τιμᾶν ταύτην παρσλάβομεν. Post enim per totam
 noctem vigiliam, qua Christi resurrectionem annunciantes & tota
 nocte sacris mysteriis incumbentes eam honorare accepimus. 25) Indi-
 catis sic fontibus, non opus est, recentiorum serinia excutere, con-
 ferri tamen *Vossius*, 26) *Sagittarius*, 27) *Schmidius*, 28) *Faes*, 29.)
Heineccius, 36) poterunt, qui obiter tantum, leviq; ut ajunt,
 brachio hæc attigere.

1) *Lib. VI. Histor. Eccles. c. 9.* 2) *confer. Prolegomena Tomo III. mensis Ma-*
ji actor. Sanct. pramissa fol. 13. 3) *lib. II. ad uxorem fol. 506. edit. Rhen.*
4) *lib. III. Epistol. XXIII. 5) de Hebdomade Magna lib. II. p. 182.* 6) *lib. I.*
Observat. p. 81. 7) *ibid. p. 448. edit. Majeriana.* 8) *ad b. l.* 9) *ad b. l.* 10) *in*
Harmon. Evangelist. lib. 2. c. 14. S. 4. p. 216. 11) *in not. ad Euseb. p. 108.* 12) *de*
Domin. & Hebdom. Grac. p. 1400. 13) *ad Can. 52. Trullanum.* 14) *lib. IV. de*
Vita Constant. M. c. XXII. 15) *ibid. c. LVII.* 16) *Orat. XIX. p. 304.* 17) *in*
Catbol. fidei expositione Tom. I. p. 1105. 18) *Tom. II. fol. 54. conf. Baronii*
annot. ad Martyrol. 5. Januarii lit. a. & in annal. ad ann. 24. n. 73. Macri item
fratres in Hierol. fol. 659. a. 19) *Hymn. V. καὶ ἡμερῶν. p. 13.* 20) *loc. cit.*
21) *in Bibl. latin pag. 586.* 22) *in not. ad Ennodium p. 20.* 23) *habetur totum*
Carmen in veteri Poetarum collectione, quam Spelinius procuravit. 24) *pag. 230.*
in collectione Fabricii 25) *conf. Georg. Februarium in notis ad cap. XVIII. Christi.*
Angeli p. 213. 26) *l. cit.* 27) *libro de natalitiis Martyr. pag. 125.* 28) *in Pro-*
grammat. anno 1710. Helmstadi edito. 29) *de hebdom. Magna. lib. III. cap. 28.*
30) *in delineat. Græca Ecclesia part. III. pag. 167.*

§. IV. Ut vero vigiliæ hujus indolem, spirantemque in-
 eadem Christianorum pietatem exactius intueri liceat, per partes
 eam jam delineandam suscipio. Precibus valde accommodatam
 esse noctem, ipsius Redemptoris exemplo edocti fuerant Christiani,
 hinc pia precum exercitia non minimam hujus nocturnæ devotio-
 nis partem sibi vendicabant. Et cum quorundam studia tepere
 viderentur, integri Episcoporum confensus non infra suam curam
 esse reputarunt, hæc sua auctoritate denuo accendere. Sic in *Ma-*
tisconen. Concilio II. quod Anno D L XXXV. celebratum legitur,
 inter

inter primos iste quoque Canon fanciebatur : *Noctem ipsam, qua mos superne & Luce inaccessibili reddidit, spiritualibus exigamus excubiis, nec dormiantus in ea, quemadmodum dormitant, qui nomine duntaxat Christiani noscuntur, sed oremus & vigilemus operibus sacris, ut digni habeamur in regno cohæredes fieri Salvatoris* 1) Cum vero Dionysio Arcopagite ἡ τῶν ψαλμῶν ἱερολογία συνειρωμένη πᾶσι χεδὲ τοῖς ἱεραρχικαῖς προσήτοις Psalmorum sacra modulatio omnium fere mysteriorum hierarchicorum substantia quasi vocitetur, 2) facile quoque concluditur, vel nullam vel vix ullam actam fuisse publice vigiliam, in qua non suavissimo hymnorum concentu se mutuo excitaverint. De nostra sane conceptis verbis illud testatur Gregorius Nyssenus 3) Sermo, inquit, per totam noctem aures nostras circumsonans in psalmis, hymnis cantionibusque spiritualibus tranquillum quoddam gaudii per aures in animum influens nos optima spe replevit. Quam varia ista cantionum genera fuerint, nolo hic fuisse inspergere; sed instituto meo presius insistens, addo tantum hymnos, qui passionis tempore ad tristitiam movendam compositi fuerant, in latiore sonum hac nocte resolutos fuisse. Pertinet huc, quod de modernis Græcis tradit Allatius : οχο- λάζει ψαλτήριον ἀπὸ τῆς μεγάλης πένεπτης μέχρι τῆ σαββάτου τῆ ἀντιπᾶσχα. 4)

1) Tom. XIII. Concil. edit. Reg. p. 76. 2) de Hierarch. Eccles. cap. III. Sect. III. §. 4) 3) Orat. IV. de Paschate p. 169. 4) Dissert. de libris Ecclesiastic. Græcis p. 53.

§. V. Divinorum porro oraculorum auctoritatem eo semper loco habuit Ecclesia ab Apostolorum uberibus adhuc recens, ut eorum lectionem præcipuam publici cultus partem semper existimaverit. Inde quoque aliquam nostri pervigilii moram in eadem fuisse tractam, conjectura haud infirma colligeretur. Constat tamen illud ex testimoniis adhuc firmioribus, quorum primum ex auctore, qui Clementis nomen perperam præfert, depromo. Hic enim non tantum generatim hanc solennitatem præcipit : τῷ δὲ σαββάτῳ μέχρι ἀλεκτοροφάνιας παρατείνοντες ἀπανησίζετε ἐπιφωσ-

πέρας μίας τῶν σαββάτων, ἥτις ἐστὶν κυριακή, ἀπὸ ἐσπέρας εἰς ἀλεκτορόφω. ἰας ἀγρυπνῶντες, καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ συναδρασίζομενοι γρηγορεῖτε. Sabbato usque ad gallicinium perseverantes jejurate, illucescente una Sabbatorum, quæ est Dominica, a vespera usq; ad gallicinium pernoctantes & in Ecclesia congregati vigilate 1) Sed & in ea constitutione, quæ de magni Sabbati pernoctatione & de die resurrectionis agit, ipse hujus festæ noctis solennia his ordinat : Orate & rogate Deum, legentes in vestra pernoctatione legem & psalmos, baptizatisque catechumenis vestris & lecto Evangelio, in timore & tremore luctum desinite. Equidem hodie inter omnes constat, constitutiones illas, ut vocantur, apostolicas falso nomen Clementis mentiri, ne ipsis quidem Ecclesiæ Romanæ patronis, si Turrianum, Bovium & paucos alios excipias, id diffidentibus. Ipse namque Bellarminus 2) nullum eas in Ecclesia latina nomen habere, dicit, easdemque ut adulterinas explodunt Dionysius Petavius 3) & Petrus Halloixius 4) Viri his in studiis summi arbitri. Perhibent tamen nostris vigiliis haud contemnendum, primæ antiquitatis testimonium. Quamvis enim non nesciam, ab Hermanno Conringio 5) earum natales ad quintum, a Jacobo Usserio 6) ad sextum demum Seculum referri; pace tamen tantorum nominum dixerim, evidentes rationes proflare, eas vel ruente Seculo tertio, quod David Blondellus 7) olim adstruxit, vel sub quarti initiis confectas fuisse. Non iidem tamen mores ubique obtinebant; sed, uti in plerisque ceremoniis introducendis factum fuisse, deprehenditur, per plurima loca sensim imitatione aliorum serpebant. Sic Gregorius Nyssenus 8) in sua Ecclesia Evangelii lectionem, quod Servatoris nostri resurrectionem complectitur, introduxit, videturque etiam primus ad populum hac nocte verba fecisse & dubia, quæ ex lecto Evangelio de Evangelistarum concordia suborta Auditoribus fuerant, diluisse, ut ipse fateatur.

1) lib. V. c. 19. 2) de Scriptor. Ecclesiastic. p. 39. 3) lib. II. de doctrina temp. sap. LVII. 4) in not. ad vitam Polycarp. c. VI. 5) in animadv. de purgatorio n. XXXII. 6) In annot. ad Ignatii epist. cap. VII. sequ. 7) in apolog. de Episcop. & Pres-

Et Presbyt. Sect. III. p. 231. conf. Et Caspar. Zieglerum in dissert. de Juris Canon. origine §. XVII. ubi diversas sententias de iisdem recenset. 8) Orat. in resurrectione Christi Tom. III. p. 400.

§. VI. Maxime autem has pernoctationes in templis accensi coluistrabant cerei Lampadesque mobilibus pendentibus funibus, pro temporum Ecclesiarum Christianorumque conditione & statu vel plures vel pauciores. In cujus rei testem denuo Praesulem Nyssenum produco, qui magnificentiam vespertinae hujus concioniseleganter deprædicat: *Hæc lucida nox, inquit, commixta lampadum luminibus cum matutinis radiis solis unum continuum nullarum interpositione tenebrarum diremptum diem effecit.* 1) Et Nazianzenus consentit: *Præclara nobis fuit hesternæ splendoris luminum solennitas, quam privatim juxta publicæque peregrinamus, omne genus hominum ferme atque omnes magistratu & dignitate insignes copioso igne noctem colustrantes.* 2) Imprimis vero Prudentius singulari venustate ea de re canit:

*Pendent mobilibus lumina funibus,
Quæ subnixæ micant per laquearia
Et de Lanquidolis fota natalibus
Lucem perspicuo flamma jacet vitro.
Credas Stelligeram desuper aream
Ornatam geminis stare tironibus,
Et quæ bos foreum temo regit jugum,
Passim purpureos spargier Hesperos.* 3)

Hæc vero nox splendore tanto nobilitata superstitioni materiam subministrasse deprehenditur. Non enim abs re Chemnitius 4) atque Hildebrandus 5) præclari antiquitatum scrutatores censent inde Theatralem illam cerei paschalis consecrationem, quam Romana Ecclesia quot annis in hujus festi vigilia peragit, originem traxisse, quam deinceps majori ceremoniarum apparatu sequentium seculorum ruditas atque amentia ad auxit. Gretserus adhuc altius hujus cerei natales repetit, atque ad vigiliis Christianorum primis jam sæculis noctu congregatorum refert. 6) Sed quamvis illos in tenebris absque luminibus versatos fuisse, hæud sit verosimile; nihil tamen illi

publice privatimque incensi cerei commune habent cum illis, quos supersticiosa foedavit consecratio. *Greſſerus* quidem cum *Baronio* 7.) *Prudentii* verba, quæ modo adduxi, in eum sensum rapit, ac si cereum istum consecratum celebrarent, suspicio tamen ruinoso inædificata fundamento facile corrui. Quod enim titulum urgeat hymni, qui est ad incensum cerei Paschalis, in eo exiguum causæ suæ præsidium reperit, cum aliena manus hunc allevet, sicut etiam *Wetzius* octo Manuscriptorum autoritate motus eundem profus expunxit. Quapropter *Jacobo Sirmondo*, *Nicolao Heinsio* 9) & venerabili *Abbati Schmiedio* 10) cantilena quotidie cantari solita videtur; cui sententiæ & ipsa libri inscriptio & hymnorum ordo & dicendi ratio *Prudentio* frequentata plane faver. In tota tamen hac controversia duæ quæstiones rite secernantur, oportet 1.) an cerei in feriata hac Paschatos nocte luxerint 2.) an isti ritu isto theatro, quo hodie fieri solet, sint consecrati. Prius, ut puto, loca in fronte hujus §. aperte satis loquuntur, posterius vero vel ex ipsis Pontificiorum testimoniis refelli haud difficulter potest. *Polydorus* enim *Virgilius* 12) & *Johannes Cabassatus* 12) hujus instituti auctorem dicunt *Zosimum*, qui anno CCCCXIX. Romanam Cathedram ornavit, quod sine dubio ex *Alcuino*, *Ammario*, *Rabano Mauro* reliquisque officiorum divinorum scriptoribus idem affirmantibus mutuari sunt. Negat tamen rem, non sine veritatis suffragio *Johannes Molanus* 13) *Vir antiquitatum calentissimus*, & ipse *Baronius* 14) & *Greſſerus* existimant, non instituisse *Zosimum* hunc ritum, sed Ecclesiis parochialibus consecrandi potestatem fecisse, cum tantum antea in majoribus templis accenderetur, quod adhuc longius a veritate recedit. Quæ ab *Hieronimi* atque *Augustini* auctoritate petuntur mala causæ fulcra, nutant profus atque ruinam minantur. Illius enim ad Præsidium de cereo paschali epistola 15) ad fallaciam quidem egregie composita est, cum auctor nec in eruditus nec infans styli sancti Viri amulatus sit, sententias quasdam ac verba ex aliis ejus epistolis sublegendo; *Erasmus* tamen larvam eidem detraxit, atque

atque de *10 Feis* nos monuit. *Hujus* vero benedictionem cerei exhibet *Missale Gothicum vetustissimum* 16) quam Diaconus adhuc edidisse dicitur, *Johannesque Mabillonius* 17) observavit, in codicibus antiquissimis eandem benedictionem Hipponensium Præsulis vendicari. Sed ex *Posidonio* vitæ Augustiniana scriptore observat *Schmiedius*, *Augustinum* nunquam Diaconi munere functum esse, cum statim, resistens licet atque lachrymans, in Presbyterum sit electus. De Loco vero, quem Monachus doctissimus ex ipso *Augustini* lib. XV. de Civitat. Dei cap. XXXII. ut sententiæ suæ robur conciliet, allegat, ipse viderit, cum liber ultra XXVII. caput in nostris editionibus non porrigatur. Ex quibus sic disputatis non immerito concludo, cerei consecrationem Prudentii avo ignoratam fuisse. Postquam vero semel fuit recepta, ad nostra usque tempora non interrupta serie transit, hodieque adhuc retinetur. Plura hic de ipso consecrationis modo non attingo, cum illa & proximiora sint, & a *Summo Reverendo Schmiedio* in elegantissimo *Programmate* fuse sint exposita, ad quod Benevolus Lector interim se ablegari patiatur. 18)

1) *Orat. Pasch. IV. p. 400.* 2) *Orat. 42. quæ est secunda in Pascha p. 676.* 3) *hymnus ad incensum lucerna v. 141.* 4) *in Exam. Conc. Trident. part. 4. p. m. 152.* 5) *de sacris publ. rit. de vigiliis.* 6) *lib. 1. de festis cap. 25. p. 10. in programmate anno 1698. Helmstadii edito.* 7) *lib. VI. de Rer. Invent. c. VII.* 8) *in Noit. Ecclesiast. fol. 282.* 9) *in notis ad Usuardi Mariyrol. p. 183. 14) a Ch. 480.* 10) *Tom. III. opp. fol. 536.* 11) *Tom. VI. Biblioth. Patrum p. 284. sq.* 12) *lib. II. Liturgie Gallican. fol. 142.* 13) *10) eorum quoque officium Job. Mabillon. Lib. II. L. G. recens. & fol. 151.*

§. VII. Neque est, cur miremur Christianorum in hac nocte colenda constantiam atque concordiam. Plurimis enim illa in memoriam revocabat, quod in ea Christianorum sacris initiati novique Ecclesiæ filii Christo nomen dederint, siquidem hac baptismo catechumenis administrando olim sacra fuit. Imo *Josephus Vice-Comes Vir doctissimus & multigenæ lectionis scriptor* non alio anni tempore, nisi in Pentecostes & Paschatos solennioribus vigiliis olim baptismo Christianos esse tinctos, magna fiducia asserat

verat 1) Quamvis vero ea in re eruditorum 2) calculos non ferat, quod alios paschalis hebdomadis dies profusus excludat; illud tamen mihi evicisse videtur, sub Sabbati magni vesperam potissimum atque, ut ajunt, ordinarie sacrum fontem Christianae religionis Candidatis patuisse. Loquuntur illud testimonia omni exceptione majora, quorum primum Paschasinus 3) Episcopus in epistola ad Leonem per scripta his verbis tradit. *Quaedam vilissima possessio Melitinas appellata in montibus arduis atque sylvis densissimis constituta illicque per parva atque vili opere constructa est Ecclesia, in cujus baptisterio nocte Sacrosancta Paschali, baptizandi hora, cum nullus canalis, nulla fistula sit, nec aqua omnino vicina, fons ex se repletur, paucisque, qui fuerint, consecratis, cum deductorum nullum habeat, ut aqua venerat, ex sese descendit. Et paucis interjectis: ut breviter, inquit, enarrem, illa nocte, qua lucebat in diem dominicum, fons sacer hora competenti repleus est.* His similia in vita Chrysostomi tradit Palladius 4) adversus haeticorum tumultus ita conquestus: *Johannis Presbyteri, quibus Dei timor aderat, in publico lavacro, quod Constantinum appellatur coactis populis, vigiliam inchoarunt, partim divina eloquia legentes, partim eos, qui instructi erant in fide, baptizantes, ut moris est in Pascha.* Paulinus itidem Nolanus 5) in vita S. Ambrosii auctor est, multos pueros in Paschatos nocte baptizatos caelestes viri integerrimi exuvias vidisse. *Ad Ecclesiam, inquit, majorem antelucanam horam, qua defunctus est, corpus ejus portatum est, ibique fuit eadem nocte, qua vigila vimus in Pascha, quem plurimi infantes baptizati, cum a fonte venerint, viderunt.* Et Baronius 6) enarrat exemplum pueri, qui in ipso sacro Paschatos pervigilio, cum undique multitudine premeretur, ex susceptoris manibus ad fontis ima fuerit delatus. Præterea in vita S. Genesive virginis, quam Laurentius Surius 7) Sanctorum actis inseruit de puero sanctæ hujus precibus ad vitam revocato additur, quod in paschatis vigilia baptismatis undis fuerit expiandus. Inde etiam est, quod Neophytos ita Augustinus 8) compellet: *quid est, quod hac nocte circa vos actum est, quod præteritis noctibus actum non sit.*
Nec

Nec posterioribus seculis ea in re aliquid fuisse innovatum, vel ex solis divinatorum officiorum scriptoribus haud obscurum esse potest. *Rabanus Maurus* 9) dies Pascha secutas albas vocitans, denominationis rationem inde petit, quia in *S. nocte baptizati albis per integram hebdomadam vivuntur vestibus, & Rupertus Abbas Tuitiensis* 10) Seculi undecimi scriptor ita exclamat. *Quis dies hac nocte insignior, quae alia nostra est Neomenia, nisi illa, quae hac nocte in Christum per baptismum renascitur nova Ecclesia? Et alibi: Nox illa sacratissima incumbit, quae Christus libertatis auctor resurrexit, in qua jam, ut dictum est, prima resurrectione resurgunt, qui baptizantur novi Ecclesiae filii.* Sed haec quidem multis dubia atque cum aliis, qui ipsum feriatum Paschatos atque Pentecostes diem lustricum veteribus fuisse tradunt, adverso pugnante fronte videntur. Quibus ut satisfaciam, observo, illis temporibus, quibus ad Paschatos atque Pentecostes solennia baptizandi consuetudine restricta erat, horam Sabbati *M. nonam*, vel, ut modernis diem metiendi rationibus accommodatius loquar, tertiam pomeridianam initiationis Sacramento fuisse maxime destinatum, uti ex *Gregorio M. Paulino, Scriptore gestorum S. Remigii* aliisque supra laudatis *Vice-Comes* comprobatur, cui illud tantum addo, in *Cyrilli Hierosol. Catech. Mystagog. prima reliquis vergentis ad finem Sabbati partes ἐπέταρ τὴ βανθισμῶν* 11) explicite nominari, 11) Sed cum in maximum numerum Baptismi Candidati excrescerent, ea imprimis aetate, qua a Pentecostes solennitate ad Pascha usque nati una tingi solebant, factum est, ut non tantum ad intempestam adultamque noctem sacra haec protraherentur, sed & ad succedentes ordine dies differrentur, quae conciliationis via cur quibusdam displiceat, non video.

1) *Lib. I. de antiquis baptismi ritibus cap. XXII, & XXIII, seqv. 2) conf. Gerhardus Joh. Vossius de Baptismo Tom. I. opp. Theolog. fol. 515. 3) Tom. I. concil. general. fol. 516. 4) in vita Chrysof. Opp. prefixa, confer simul de eo Praclar. M. Vollandi dissert. de Chrysof. vita scriptor. Wittenberg. praeferito anno habitam, 5) prefixa est Opp. Ambrosii fol. 25. 6) ad annum Christi 383.*

7) *Tom.*

7) Tom. III. ni fallor, 8) lib. II. de Symbol. ad Catech. c. i. g. lib. II. de insti. Cleric. c. 39. 10) lib. VI. de divinis officis. cap. 24. 11) hoc alleg.

§. VIII. Ad sanctissimas corporis Christi atque sanguinis epulas, quas ipse Servator a primæ institutionis tempore τὸ δεῖπνον vocat, olim noctu quandoque conventum fuisse, rite *Isaacus Casaubonus* 1) notavit, in eo forte benigniori interpretatione emolliendus, quod inter hunc ritum ethnicamque arcani disciplinam ἀναλογία duriuscule sectetur. Idem dicit *doctissimus Albaspinaus*, 2) ejusque rei rationem reddit, quod primis seculis Jejunii tempore læto convivio pasce interdicerentur, ad illud non prius nisi sub diei vesperam, jejunio soluto, admissi. Inde etiam mysterii hujus dispensationem non a nostris feriis abfuisse, firmiter colligo. *Augustinus* certe illud non obscure significat, Catechumenos sic allocutus: *Sacramentorum rationem sive transactæ noctis sive presentis sancti. Symboli exponendam sanctitati vestræ suscipimus.* 3) Scilicet Neophyti, initiatione peracta, quæ ad provectam usque noctem durabat, tum primum *εὐχαριστίας* distributioni intereant, atque ejusdem participes reddebantur. Sed an præterea alii ad sacram synaxin hac nocte accesserint, idque ante absolutam baptismi collationem, in controversiam trahitur. Scripserat *S. Chrysostomus*, aliquando circa hujus sabbati magni vesperam milites invasisse sanctuarium, & quæ in eo consecrata stabant, perspexisse. *Neque hic rerum finis erat, pergit, Nam & locum, in quo sancta seorsim habebantur, ingressi sunt milites, quorum aliquos scimus nullis initiatos fuisse mysteriis, & viderunt omnia, que intus erant & sanctissimus Christi sanguis in militum vestes effusus est.* 4) *Robertus Bellarminus* 5) inde concludit, Christi sanguinem illum non eo tempore consecratum, sed alio aliquo, ante hunc, die præsanctificatum esse, cum illa nocte alii Christiani vel plane non vel saltem non ante Catechumenorum baptismum sacro epulo sint usi. His reponit *Johannes Faes* 6) duas synaxes esse celebratas, alteram sub ipsis noctis hujus auspiciis ab omnibus fidelibus alteram, nocte jam intercepta atque adulta, cui tantum in Christianorum censum recenter

center adscripti fuissent admoti. Non inconcinna hæc est Chry-
sostomi expositio; interim, ut ingenue fatear, non levi difficultate
premitur. Magno nimirum Sabbato non ante noctem dimidia-
tam in plerisque Ecclesiis ἀπονυσιζέειν solebant Christiani; Si igitur
inconcussum perstat illud, quod integra, & quantum judicare pos-
sum, solida observatione adstruxit *Albaspinaus*, 7) durante jejunio,
eos sacris mysteriis non usus esse, hæc viri docti conjectura corrui-
t. Sed ei rei ulterius excutiendæ non immorari amplius licet.

1) *Exercit. in Bar. XVI. p. 451. & p. 490.* 2) *Observat. fas. lib. 1. p. 61. & 78.*
3) *de Symb. ad Catechum. lib. II. 4) in Epistol. ad Innocent. Tom. IV. fol. 596.*
lib. VI. de Eucharistia cap. IV. 6) in lib. III. de Hebdom. M. p. 538. 7) loc. alleg.

§. IX. Tandem maxima festæ hujus noctis pars summo ab-
stinentiæ rigore legitur transacta. Ipsa conciliorum auctoritate
sancitum fuit, disciplinam intensiorem diuturniori, ac alias sole-
bant, jejunio efficere. Sic enim Partes in *Trullo* conscripti: 1)
Τὰς τῆ σάββατος πάσας ἡμέρας ἐν νηστεία καὶ προσευχῇ. καὶ κατανύξει
καρδίας ἐπιτελῆντας χρῆ τὰς πύσας περὶ μέσας τῆς περὶ τὸ μέγα
σαββατον νυκτὸς ἄρας ἀπονυσιζέσθαι (non ἀπονυσιζέσθαι, ut vulga-
ris lectio habet) Perperam hæc vulgo ita vertunt: Dies salutiferæ
passionis jejunio & oratione & cordis compunctione peragentes
fideles usque ad mediam magni Sabbati noctem jejunare, oportet.
Sed annotavit jam *Vir doctissimus Stephanus le Moigne* 2) ἀπονυσι-
ζέειν in locum ἀπονυσιζέειν surrogandum atque de jejunii solutione
interpretandum esse. Confirmat egregie & eruditam hanc expo-
sitionem & ipsum jejunandi morem *Aristimus* Canonem hunc i-
ta in compendio exhibens: Τῷ μεγίστῳ σαββάτῳ περὶ μέσας
ἄρας νυκτὸς τῆ νηστεία διαρκέτω, quæ verba, explosa vulgari versio-
ne, ita ingeniose reddidit *Le Moigne*: Media nocte sufficit jejunio,
(nec opus est longiori ὑποθέσει.) Scilicet aliis jejunii diebus ipsa
nocte ingruente & ἀνατέλλοντος τῆ ἄστρῃ circa vesperuginis or-
tum illud abrumpebatur. Sabbato vero Magno qui ante no-
ctis dimidium hoc solvebant ὡς ὀλιγώροι καὶ ἀκρατεῖς, ut con-
temtores & intemperantes reprehendebantur. Sic cum *Basili-*

des literis ad Dionysium, Episcopum Alexandrinum scriptis de tempore απονησιμῆ, καθ' ἡμέραν απονησιζέσθαι δεῖ ἴην τὴ πάσχα ἡμέραν interrogasset; ille in responsione significat, non iisdem spatiis apud omnes jejunii tempus includi, aliis sub vesperam, aliis ad mediam noctem, aliis ad ἀλεκτορῶν κλάγγην, aliis tandem ad ἐπί φώσκισταν κυριακὴν illud terminantibus. Idem in Eusebii Homilia aperte traditur: Εἰ γὰρ μὴ τῶτο ἦν, εἶδει ἡμῶς τὴ ἡμέρα τὴ σαββάτου μετὰ ἡλίου δυσμαῶς εὐθείας ἐσκέρας γενομένης ἀπονησιζέσθαι. ΑΛΛ' ἔχ' ἔτως ἢ συνήθεια ἐν τῇ Εκκλησίᾳ τὴ χροισὶ γενεράτηεν. ΑΛΛ' ἢ νυκτὸς ἐπιλαβῆσης ἢ αὐτῶ μεσονυκτίῳ ἢ περὶ ἀλεκτορῶν βῶας. Hæc si probe perpendantur, Josephi Scaliger sententiam haud parum infirmabunt, qui in suis ad Hippolyti Laterculum animadversionibus ἀπονησιμῶν de jejunii translatione [de Sabbato ad Sabbatum] acceperat.

1) Canon. 89. 2) in variis Sacris p. 939. 3) in hom. in Job. cap. 20. 4) de doctrina temporum fol. 370.

§. X. Et hæc fere sunt illa partes, quibus pervigilii nostri solennitas absoluebatur, si cultum divinum attendamus. In coronidis vicem indulgentiam illam subjungo, quam Christiani Imperatores, pro sua singulari in hoc festum reverentia carcerum incolis impertire solebant. Non nego, ipso die Servatoris resurrectioni sacro, omnibusque magnæ hebdomadis feriis eam fuisse exercitam; interim non contemnendæ rationes suppetunt, feriatam hanc noctem vel maxime ista gratia fuisse insignem. *Chrisostomus* enim postquam seculi sui morem his verbis recensuerat: βασιλικὰ καὶ πατερικὰ γραμματεῖα λεγούσα τῆς δὲ δεσποτικῆς οἰκούντας ἀφιεῖναι τῶν δέσμων. Imperatoria literæ dimituntur, quibus dicitur, ut vinceti catenis exsolvantur, rationem ex quorundam sententia de Christi ad inferos descensu subjungit, quem hac nocte evenisse, istorum seculorum ferebat pervasio. Deinceps quando Justinianus præcepit: 2) Nemo deinceps tardiores forte affatus nostra peremitatis expectet sed exequantur iudices, quod indulgere consuevimus, ubi primus dies paschalis, extiterit, nullum teneat carcer inclusum,

inclusum, omnium vincula dissolvantur ista nox nostra aperte includitur. Sive enim ex jure Canonico rem aestimemus, a vigiliis & vespera precedente primus ille paschalis dies incipiet, sive ex Romanorum moribus diei hujus initia computemus, a media nocte precedentis diei ista feria inchoabitur. Immo, si morem hunc a Judæis velimus derivare, quibus *convicta* erat, contem aliquem in festi hujus solennibus dimittere, hac imprimis nocte fieri illud deberet. Nam Judæi illud in memoriam liberationis Ægyptiæ, quæ noctu facta est, servabant, noctuque etiam potissimum e vinculis captivos dimittebant, quamvis alii ad *Romanorum lecti- sternia* 3) alii ad Græcorum observantiam 4) in hujus consuetudinis origine investiganda respiciant. Ipsum vero morem fufius ut persequar, imperata brevitas ratio prohibet & ab aliis illud jam dudum erudite præstitum fuit. 5)

1) in Homil. de Hebdom. Magn. 2) leg. III. de Episcopali audentia. 3) Gro- tius ad Matth. 27. 4) conf. Heinric. Mull. Jesum patientem p. 184. 5) conf. Wildvogelli Antecessoris Jenensis Dissert. de eo quod justum est circa Pascha & B. Triggii JC. dissert. de indulgentia Paschali 1700. hic Lipsiæ habitam.

§. X. Expensis itaque magnæ hujus vigiliæ ritibus, reli- quum est, ut de rationibus dispiciam, quibus moti hanc aliis so- lenniorem voluerint veteres. Cæca illud superstitioni datum fuisse, non suspicari permittit simplex ille candor in priscis sacris o- lim conspicuus. Neque tamen dixerim, omnem illis labem pror- sus abfuisse, ut ex dicendis patebit. Concinne nobis *Lactantius* optimæ fidei testis omnem rem prodit his verbis: *hujus noctis du- plex ratio, quod ea & vitam tum recepit, cum passus est, & postea orbis terra regnum recepturus est.* 1) Pervulgata erat apud Patres sententia, Christum media nocte surrexisse. Affirmat illud *Am- brosius*, 2) Samsonis historiam huc accommodans, qui media nocte surgens urbis portas ex cardinibus suis revullas in montem detulit. Idem sentiebat *Athanasius* 3) *Gregorius Nyssenus* 4) aliique quamplurimi. Orta vero est opinio ex nimio, ut vide- tur, allegariarum studio, atque Evangelistarum, narrationi parrum

convenit. 5) Hinc vetustiores Patres *die dominico* sub ipsam auctorem vel paulo ante, profundo adhuc diluculo factam fuisse resurrectionem, affirmant. Sic Cyprianus 6) ait: *Et mane orandum est, ut resurrectio Christi matutina oratione celebretur, quem credimus ante auroram resurrexisse.* Et in Ignatii Epistola ad Trullianos 7) ἐπιφωσκούσης κυριακῆς ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν. *Illucescente Dominica resurrexit ex mortuis.* Interim evenit, ut hoc errore imbuti non tantum nocti singularem sanctitatis opinionem conciliarent, sed & novitios Ecclesiæ filios in ea Christianis ritibus initiarent, ut inter Christum resurgentem atque eos ex sacris undis, quibus quasi sepeliebantur, emergentes eo illustrior atque testator esset comparatio.

1) Lib. VII. cap. 19. p. 711. 2) in cap. 24. Luc. 3) de virginitate. 4) Orat. II. de resurrect. p. 400. 5) vid. Gerb. Harmon. p. 2094. 6) de orat. Domini. sub finem p. 165.

§. XI Præterea vero alia eaque ad movendum longe efficacior opinio priscorum Christianorum animos occupaverat, quæ hoc pervigilium non tantum commendavit sed & tanto rituum apparatu ornavit. Putabant nimirum, hanc esse noctem, quam Servator secundo suo de hostibus triumphatui sit destinaturus, prout prima paschatos nocte impuros spiritus ipsamque mortem piorum ludibrio exposuerat. Ex Epistola enim ad Thesalonicensis primo perscripta, quæ inter Paulinas cœteras antiquitate antecellit, fama coepit disseminari, ac si Christi ad iudicium reditus haud procul abesset. Hæc iudicio doctissimi Milli sunt in Paulinis scriptis illa *δυσνήτεια*, quæ levia quadam ingenia in sensum perversum cum proprio animæ detrimento detorserant. Sicut enim semper fieri solet, quoties incautus fervor evangelii præcones ad accendendam pietatem propellit, ut eorum arma a privato spiritu suggesta in certissimam animarum perniciem grassentur; ita quoque tum temporis, cum quidam pervicaces mentes instanti Christi reditu confidentius terrerent, eveniebat, ut plurimi, re dicto lentius procedente, omnem futuri proemii damnique expecta

peccationem abjicerent, in αἰρέσεισ ἀπαλείαις, agente Apostolo, ab-
repti. Rem in herbis supprimere allorabant Apostoli, nec tamen
impedire poterant, quo minus scribente Clemente Romano ad Co-
rinthios Epistolam, nonnulli reperirentur, qui hoc ipso errore de-
fide periclitarentur. 2) Plura in medium afferrem, nisi ab eo ope-
ra mihi Henricus Dothovellus 3) vocationem fecisset, continuatæ
hujus opinionis vestigia per integra tria secula recensens. Cum
igitur constans sollicitudo de imminente Christi judicio eos teneret
suspensos, in eam porro ingressi sunt sententiam, non convenienti-
us tempus Paschatos nocte ei destinari posse, cum Christi & fideli-
um resurrectio, devictio mortis & omnimoda abolitio iisdem horis
fieri debere ipsis videretur. Hinc Hieronymus 4) ut seculi sui morem
illud enarrat: Traditio Judæorum est, Christum media nocte ventu-
rum; unde reor, & traditionem apostolicam permansisse, ut in die vi-
giliarum Paschæ ante noctis dimidium populos dimittere non liceat,
expectantes adventum Christi. Lactantius 5) cum illud Sibyllæ ora-
culum de mundi excidio recensuisset:

Ὁ πῶσι' ἀν' ἔλθῃ

αὐτὸρ ἔσαι σκότος ἐν τῇ μέσση νυκτὶ χελαίνῃ subjungit:

Hæc est nox, quæ nobis propter adventum regis & Dei nostri pervigilio
celebratur, existimatque coelnm medium in tempesta & tenebrosa
hac nocte apertum iri, ut in orbe toto lumen descendantis Dei tan-
quam fulgur appareat. Idem plane dicit Isidorus Hispalensis: 6) Pa-
sche nox, inquiens, ideo pervigil ducitur propter adventum regis ac
domini nostri, ut tempus resurrectionis ejus non dormientes sed vigi-
lantes inveniat. Hæsit hæc sententia firmiter, ut Beda 7) adhuc rei
mentionem injiciat; quamvis ille non de resurrectionis nocte sed
die loquatur: Ita vero ipsius verba habent: *Votiva Pascha nostra
festa celebramus; ut indicemus nos non cum antiquis excussim servi-
tutis ægyptiaca jugum venerari sed redemptionem totius mundi, quæ in
antiqui Dei populi liberatione præfigurata, in Christi autem resurre-
ctione completa est, devota fide atque dilectione colere, ut de resurre-
ctione etiam nostra, quam eadem die dominica futuram credimus; spe*

nos

nos certissima gaudere signemus.

Radulphus Ardens hujus perversionis vestigia adhuc seculo duodecimo spargit eoque Davidis verba perperam trahit; *Justi in matutino dominabuntur.* 8)

2) in *Prolegom. ad N. T.* p. 2. 2) p. 13. 3) in *dissert. Cypriani cap. XII.* p. 96. seqv. 4) *Tom. II. opp. fol. 282.* 5) *lib. VII. c. XIX.* 6) *lib. XI. Origin. cap. XVI.* 7) *lib. V. Histor. Eccles. Anglic. cap. XXII.* 8) *conf. Bachii Exposit. Evang. P. II. p. 285.*

§. XII. Possset quidem facile cuipiam in mentem venire mirari, qua ratione Hieronymus hanc opinionem, quam traditionem apostolicam dicit, ex Judæorum traditione derivare poterit. Quis enim sanæ mentis credat, ex inquinatis horum lacunis Sanctos Viros suas traditiones hausisse, iisque purissima Ecclesia arva irrigasse? At Hieronymus sæpe traditionis apostolicæ nuncupat, quæcunque saltem a majoribus sunt tradita, fidei non contraria, atque vel ab universis vel a quibusdam unius aut plurium provinciarum Christianis cum veneratione & devotione in negotio salutis observantur. Hinc nemo sibi, credo, persuadebit, quod apostoli ipsi hanc Paschæ noctem celebrandam in eaque Christi adventum expectandum instituerint. Silent ea de re ipsorum scripta, in quibus rei momentosa adeo notitiam nobis non invidissent. Et præterea Hieronymi stylus fert, traditionis apostolicæ notionem in quadam ampliacione accipere. Sic quando dicit; *Nos unam quadragesimam secundum traditionem apostolorum toto anno tempore nobis congruo, jejunamus* 1) nemo inde inferre rite valet, jejuniorum origines ad Apostolos auctores referendas esse; siquidem institutum illud longe recentius esse, norunt omnes, quotquot remota præjudiciorum nebula Veteres evolvunt. Ut nihil dicam, quod ritus Ecclesiastici, quos solum *Græci* studium invexit, ab ordinis Ecclesiastici honorem sæpe hoc nomen sustineant, non secus ac simulacra dicuntur a Græcis ad majorem laudem a Jove e celo esse missa inquit *Guilielmus Perkin-*

1) *Epistol. Lib. IV. ad Marcell. Tom. II. fol. 46.* 2) in *Catholicismo eminentio* p. 117.

§. XIII.

facto est terribilis, ita nuncupata est. Nam in ea fractio jugorum vitulae (Ægypti) conerendo conterat populum conterentem & vorasem, ut in ea iterum liberemur. 5.) Et alia in precatione.

ליל שמורים שמע מצרים לנצר ויילו כשמע צור בהג פסח ליל שמורים שמור כנקמה נמורה ולהסיר מנו עברה וגמ.

Nox observationum est ad observandum clamorem Ægypti. In festo Paschæ ipsi contremiscent, quando clamor ex zor (b. e. ex Christianorum terris) auditur. Nox observationum observatur ad vindictam destinatum, ut ira a nobis avertatur. 6.) Ex qua re patere existimo, illam opinionem, quam Judæorum credula superstitio sui Paschatos nocti primum tribuerat, tandem ad Christiani Paschatos pervigilium, crescente imprimis ejus pompa, sensim transiisse ipsumque deinceps nomen apostolicæ traditionis induisse, uti in Hieronymo jam notavi.

1) Cap. 32. col. 2. fol. 141. 2) In Majene Jesebua fol. 86. col. 4. 3) fol. 26. col. 1. 4) conf. part. II. Machsör prag. fol. 30. col. 2. & fol. 31. col. 1. 5) In Theph. maj. fol. 70. 6) in eod. loc. fol. 71. col. 4.

§. XIV. Quam tristes olim tragediæ Ecclesiam Dei ob celebrati paschatos diversitatem conquassauerint, omnes, me non monente, recordantur. Florinus & Blastus Valentinianarum hæresi infecti infauktam huic certamini occasionem dedisse censentur Henrico Dothivello, & B. Thome Itigio, quod cum maximo Christiani nominis dedecore deinceps in funestum exarsit incendium, faces supponente Victoris Romani Episcopi ambitione, quamvis Emanuel Schelstratenus ipsi hanc labem abstergere frustra fatagat. Venerandus Sacrorum in vicina Hallensium urbe Præsul D. Heinemannus in elegantissimo opere, quo haud ita pridem eruditum orbem sibi devinxit, existimat, quod hanc animorum contentionem haud mediocriter auxerit opinio de Christo ad iudicium hac nocte redituro. Ingeniosa & nova hæc est conjectura, quam prorsus negligere nolim: interim expectat adhuc aliquod ex antiquitate robur quod Vir Summe Reverendus pro vasta sua etiam in hoc studiorum genere doctrina facile conciliare poterit. Interim, occasione sic ferente, dissimulare nequeo, temporis rationem me una cum constanti scriptorum silentio suspensum adhuc tenere. Fervebant maxime istæ lites seculo sesundo Tertiove, sopitæ vero in ipso Concilio Nicæno nullas amplius turbas dederunt. Quamvis vero ab his ipsis seculis nostrum pervigilium non plane exulaverit, uti supra fuit monstratum; nescio tamen an illud ex eadem opinione, qua deim-

deinceps, istis temporibus fuerit celebratum, cum jactatum ab Hieronymo traditionis Apostolicæ nomen illud neutiquam evincat.

1) In Dissert. VI. ad Jrenæum p. 272. 2) in appendice ad dissert. de Hæresiarchæ. c. 6. p. 44. 3) in delineatione nova & veteris Ecclesie Græcæ Part. III. p. 167.

§. XV. Ut vero aliæ feræ, quas sincera pietas ordinaverat, ex hominum vitio superstitioni vitam atque spiritum largitæ sunt; ita quoque hoc nostrum pervigilium, posterioribus imprimis seculis abusuum feracissimis, variis modis fœdatum in propudiosam tandem destinebat infamiam. Hieronymi 1) jam ætate ista impietas prodiit. Cum enim *Vigilantius*, qui nostra vigilia excepta, omnes alias detestabatur, etiam detestandæ libidinis exempla in istis admissa produceret, reponebat *Stridonensis Doctor*: *Error & culpa Juvenum vilissimarumque mulierum, qui per noctem sæpe deprehenditur, non est religiosi hominibus imputandus, quia & in vigiliis Paschæ tale quid fieri plerumque convincitur & tamen paucorum culpa non præjudicat religioni. Eadem ratione nocti huic labem jam Prudentius 2.) affricat, qui ut eam eo magis venerabilem reddat, vel credidit, vel finxit: in ea Diabolo & damnatos suis cruciatibus solvi:*

*Marceni supplicii tartara mihi bus
Exultatque sui carceris otio
Umbrarum populus liber ab ignibus
Nec ferventi solito flumina Sulphure.*

Et quis omnem superstitionis apparatus recenscat, quem theatralis Papæorum Religio historiarum more jam olim exposuit hac nocte? quis istas preces æqua mente ferat, quando cucullati Monachi exclamant: *hujus sanctificationis noctis fugat scelera, lavat culpas, fugat odia, parat concordiam, curvat imperia &c.* Quamvis enim olim *Antisiodorensis concilium*, *Synodusque Aquilejensis* 3) omnes vigilias proseripserint; ab orco tamen in lucem quasi redueces eas sub cultus necessari persuasionem revocarunt Pontifices, & hoc nostrum pervigilium quoque plurimis adhuc in locis agere solent. Imo nec apud nos, apud quos, papæis abusus exploratis, ad pristinam simplicitatem ritus sunt revocati, conticescunt plane supersticiosa quædam consuetudines atque ritus, quos pii verbi præcones subinde tangunt. Cui enim usui inferviant ignes hac nocte passim accendi soliti? de quibus *Job. Reiskii* 5) peculiaris proflat tractatio. Cur nostri homines hac nocte, profundo adhuc diluculo, equos in flumina agere solent, ut toto anno a morbis sint immunes?

cur aquas media hac nocte quibusdam superstitionis gesticulationibus hauriunt easque salutare & quovis medicato potu efficaciores existimant? Nonne hæc sunt Satanæ ludibria, quibus miseros homines a Christi resurrectionis fructu, quem animabus nostris præstat, ad externas has profanas Christianisque indignas nugas anilesque fabulas propellit. *Quæ Christo Luci suavissimæ cum his tenebris communitio?* 6.)

1.) *Tom. II. fol. 54. 2.) Hymno V. ꝛc. Слꝑеивѣн. 3.) conf. Nicol. Vedel Exercit. ad Ignat. p. 78. 4.) Backii Evang. Expos. P. II. p. 257. 5.) Disquisitio de Paschali atque Johannis igne prodit 1696. 6.) conf. M. Pauli Christiani Hilschevi de superstit. Quadrages. & Pasch. tempore frequent. p. 34.*

S. XVI. Atque hæc pauca fuerunt, quæ pro virium modulo ea de nocte meditari licuit. *Faxi Deus, ut nos has ferias non solum vice transigamus, sed & festum hoc lucis, quo in lucem lux rediit, non in Paschales tenebras tenebrarum operibus convertamus!*

Tantum,

En, ꝛc. ꝛc.

- 1) *Habemus de Deo conceptus maxime positivos contra Spindam.*
- 2) *Mentis humanæ emendatio ab intellectu ordianda est.*

155675

ULB Halle

3

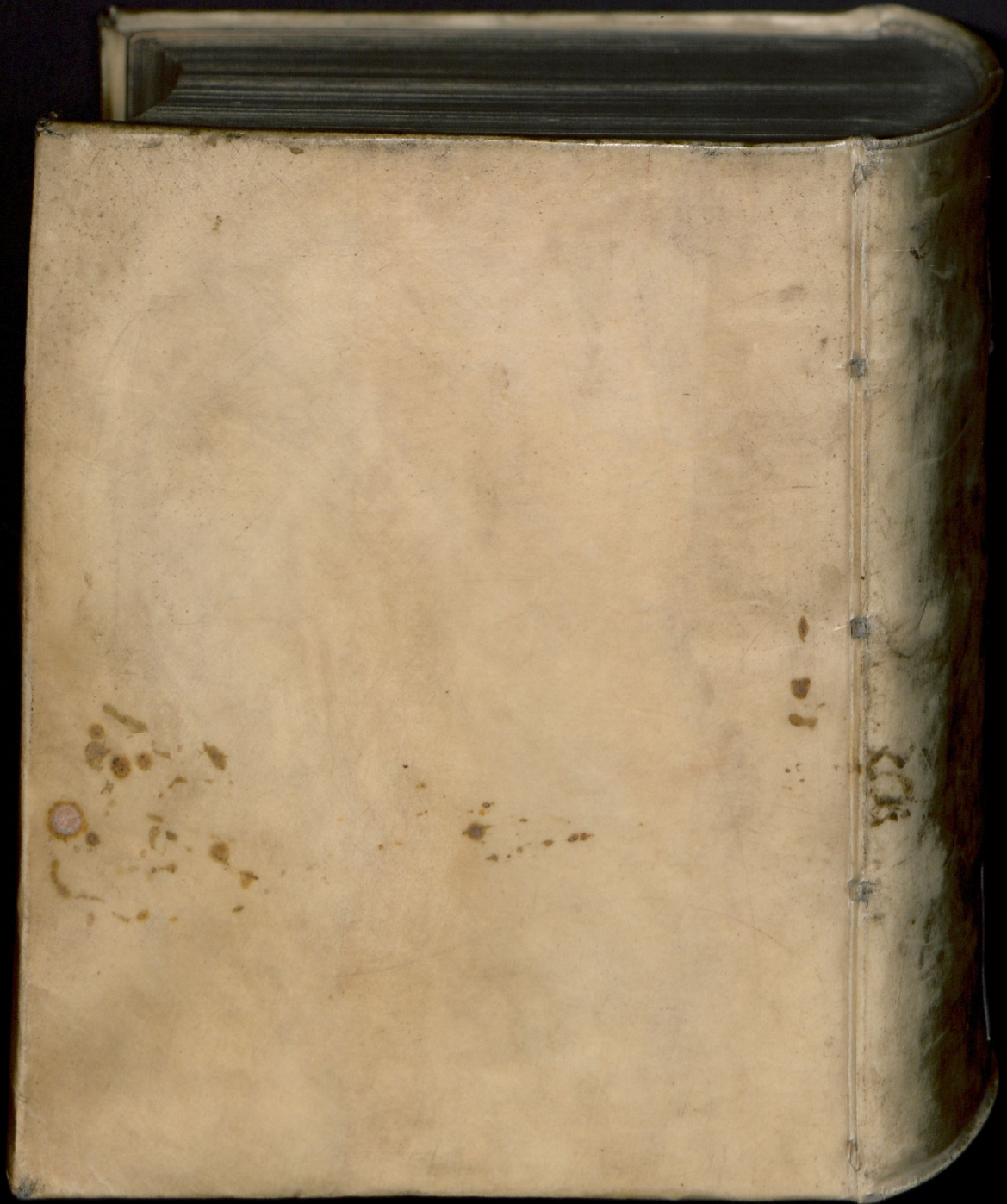
003 931 501

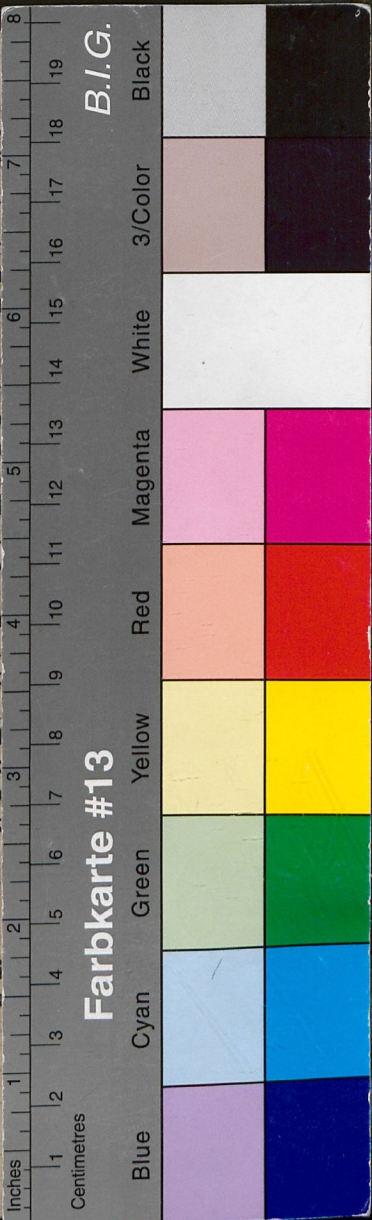

12

VD 17

2. B. V. D.
DE
**PERVIGILIO
PASCHATOS
ANASTASIMOU,**
Von der
Oster-Nacht,
INCLYTO PHILOSOPHORUM SENATU
SUFFRAGANTE,
PRÆSIDE
M. MICHAEL Ehrenfried Krausen,
NEOST. MISN.
IN IPSO SABBATO MAGNO
PUBLICÈ DISPUTABIT
TOAIAS STARCKE, LAUBA-LUS.
PHIL. ATQUE THEOL. STUDIOSUS.

RECUSA LIPSIAE,
LITERIS JOHANNIS GOTTLIEBII BAUCHII.